

Сања Переша Мацука,
Игор Јовановић

Југословенски СОКО

чувар националног идентитета

Кључно питање:

Југословенски соко – омладинска организација или политичка партија?

Тема:

Овај модул је о југословенском Соколском покрету у периоду диктатуре краља Александра, али може да покрива период од 1918. до 1941. Ова тема је изабрана јер је југословенски Соколски покрет био јединствена организација, мада је данас готово заборављен, који је у своје време увећано утицао на свакодневни живот. Данас таквих покрета нема, па ће ученицима бити интересантно да пробуде дух оних времена. То је такође и занимљива прича о пансловенској идеји и вези између нација, друштвених класа, вера, образованих и необразованих људи. Тема је контроверзна јер је у Краљевини Југославији Соколски покрет био представљен као пацифистичка и универзално хумана духовна организација, али су ти аспекти у оно време били прикривени, а Соко је постао један од основних стубова диктатуре. Тема је релевантна за цео регион јер се односи на све земље, пошто је покрет био развијен у свим деловима Југославије, где се ширио унитаризам и идеја југословенства.

Исходи учења

- Мултиперспективан рад на историјским изворима у сврху разумевања Соколског покрета у Краљевини Југославији.
- Уз коришћење различитих извора ученици ће бити у стању да критички оцене разне перспективе историјских догађаја.
- Ученици ће моћи да прихвате мишљења других.
- Ученици ће моћи да раде самостално и проведу рад на изворима.
- Ученици ће моћи да развију способност проучавања и евалуације сликовних и текстуалних извора.

Циљеви

- Упознати Соколски покрет Краљевине Југославије као омладински покрет, али и инструмент власти у повезивању младих и стварању југословенског националног идентитета.
- Упоредити овај покрет са сличним покретима у другим европским државама између два светска рата.
- Подстакнути ученике на промишљање о организованим скупинама (групама/ удружењима) које данас делују међу младима.

Упутства за наставнике

Наставник ће прочитати увод ученицима и разреду представити тему часа. Ученици треба да буду подељени у шест група. Свака група ће имати извор, табелу и питања, и изабраће свог представника. Групе ће добити упутства за рад. Свака група треба да се базира на анализи улога и питања добијених уз изворе, како би креирали одговарајућу перцепцију југословенског Соколског покрета. Представници група ће објаснити идеје до којих је група дошла у складу са датом јој улогом. Групе по улогама:

- Група 1 – Свештеник из Марибора
- Група 2 – Пољопривредник из Вараждина
- Група 3 – Студент из Скопља
- Група 4 – Адвокат из Будве
- Група 5 – Учитељица из Сарајева
- Група 6 – Домаћица из Београда

45
Минута

Корак 1: Увод (контекст), наставник чита увод о Соколском покрету

Корак 2: Групни рад – ученици раде у групама према додељеним улогама: свештеник, земљорадник, адвокат, наставник, домаћица, студент. Свака група ће добити фрагмент текстуалних извора и 10 минута времена да проучи изворе. По истеку времена, свака група ће попунити табелу, у складу са својом улогом (образовање, поглед на свет, националност).

Након попуњавања табеле, ученици би требало да одговоре на следећа питања:

- Соко у Краљевини Југославији – шта је то?
- Прецизирај његов циљ и сврху.
- Како је соколарство допринело одржавању југословенског националног идентитета?

Корак 3: Групни рад – промена улога (током читања нових извора наставник даје ученицима што више различитих извора): анализа слика, попуњавање табеле, одговарање на питања, презентације.

Корак 4: Групни рад – дискутовање о улогама и различитим погледима на Соколски покрет, попуњавање табеле 2 (види прилог).

Одговарање на кључно питање:

- Југословенски Соко – омладинска организација или политичка партија?
- Дебата и закључак

Увод

Као словенски културни и национално-либерални покрет, Соколски покрет је основан у Чешкој 1862. Оснивач покрета је био чешки лекар Мирослав Тирсцх. Основни циљеви покрета били су: ширење националне свести, физичко и духовно уздизање људи путем образовања и телесних вежби. Покрет је добио име по птици соколу – симболу светлости, сунца, висине и храбрости. У радионици ће бити говора о покрету који је еволуирао од пансловенске идеје до покретача идеје интегралног југословенства и моћног оружја диктаторског режима.

Група 1 Улога свештеника из Марибора

Прочитај и анализирај извор, испуни таблицу бр. 1 и одговори на следећа питања:

- Соколски покрет Краљевине Југославије – шта је то?
- Одреди његов циљ и сврху рада.
- Какву је улогу имало соколство у очувању југословенског идентитета?

Након попуњавања табеле и одговарања на питања, одаберите члана групе који ће представити ваше одговоре са становишта/улоге свештеника.

Извор 1

Заједничка посланица католичког епископата о соколству Краљевине Југославије израђена на Бискупској конференцији одржаној у Загребу 17. децембра 1932, с налогом да се прочита у свим црквама 8. јануара 1933.

„Предраги вјерници!

„Много је горе што Сокол Краљевине Југославије, да би се народ што јаче одвратио од цркве, држи своје слетове на недјеље и благодане, и то прије и послје подне, а то на начин да чланству не даду ни времена за вршење вјерских дужности. Тако се руши ђудорендост у нашем младом нараштају, тако се поткапа и убија вјера. Стога вас предраги вјерници, по дужности својој на ту погибао најозбиљније упозоравамо, како смо то учинили већ 1921. год., да од дјеце ваше ту погибао отклањате, јер ће Господин Бог тражити строг рачун, како сте се бринули за вјерски и ђудоредни одгој порода свога. Ово вриједи тако дуго док буде Сокол Краљевине Југославије стајао на Тиршовим начелима, док год буду „Путеви и Циљеви“ правила за живот и рад СКЈ, докле год буду на челу Соколства стари Југосоколи. Останимо чврсто у вјери отаца наших и не дајимо, да нас од те вјере одврати соколство које неће да знаде за Спаситеља нашега ни за поштено наше хрватско (словеначко) име.”

”, 16. 1. 1933.

Извор 2

Вежбе наше војске (фотографија са слета у Београду)

Ilustrirani Slovenec, 6. 07. 1930. br. 27

Питања:

- Опиши шта видиш на слици
- Шта ти говори ова слика?
- Је ли ти нешто необично на слици?
- Шта још желиш да сазнаш?

Група 2 Улога пољопривредника из Вараждина

Прочитај и анализирај изворе, испуни таблицу бр. 1 и одговори на следећа питања:

- Соколски покрет Краљевине Југославије – шта је то?
- Одреди његов циљ и сврху рада.
- Какву је улогу имало соколство у очувању југословенског идентитета?

Након што испуните таблицу и одговорите на питања, одаберите члана групе који ће презентовати ваше одговоре из улоге пољопривредника.

Извор 1

Први Свесоколски Слет Сокола Краљевине Југославије

„Његово Величанство Пријестолонаследник Петар први пут је у соколској одори присуствовао соколској приредби. Међу гледаоцима соколима настало је велико одушевљење које се је стишало уласком чланова на стадион. Соколи су на три стране њих око 3 хиљаде, ушли су на слетиште сви у корак као један. Та је слика била врло лијепа и није била мање лијепа од пријашње, јер је ријетко видјети толики број здравих, младих и лијепих дјевојака. У осталим тачкама наступили су руски соколи с копљима, лужичкосрпски соколи, чланови и чланице на справама, те Бачка чета из Марибора.”

Vara dinske novosti br. 31, 10 srpnja 1930.

Извор 2

Повратак са слета

„У уторак 1. о. мј. после подне вратили су се чланови Вараждинског соколског друштва са свесоколског слета у Београду, куда су вјежбајући пошли 25. липња о. г., а остало чланство 25. липња о. г. Соколи су ванредно задовољни с пријемом и одушевљено причају о слету. Нарочито се исказала фанфара која је марљиво свирала. За велике слетске поворке у недељу 29. липња, кад је вараждинска фанфара пролазила поред краљевске ложе, свирала је „Вараждинца“, те је била одушевљено поздрављена од бројних гледалаца. Свирање наше фанфаре за слетске поворке чуло се и у Вараждину јер је београдски радио преносио поворку и најавио долазак Вараждинаца. Соколи су се вратили здрави и добро огорјели од сунца. Вријеме је било вазда лијепо. Већина чланова ноћила је у шаторима, док су нека старија браћа становала по приватним кућама, а чланице биле су смјештене по школама. У Вараждину дочекали су Соколе бројни знанци и пријатељи с војном музиком. Са колодвора кренула је поворка до Соколане, гдје је био разлаз. Свега је из Вараждина пошло у Београд на главне слетске дане око 160 особа.”

Vara dinske novosti, 3. srpnja 1930.

Група 3 Улога студента из Скопља

Прочитај и анализирај изворе, испуни таблицу бр.1 и одговори на следећа питања:

- Соколски покрет Краљевине Југославије – шта је то?
- Одреди његов циљ и сврху рада.
- Какву је улогу имало соколство у очувању југословенског идентитета?

Након што испуните таблицу и одговорите на питања, одаберите члана групе који ће презентовати ваше одговоре из улоге студента.

Извор 1

Путеви и циљеви (донесени у облику резолуције на првој главној скупштини Соколског савеза, одржаној у Београду 2 . 3. 1 31.)

„Политика”, 19. 1. 1933.

Соколски национализам

„У тежњи да одгоји што вриједније личности за људско друштво и за свој народ и државу, соколство жели окупити у својим редовима читав народ. Соколски покрет служи народној цјелини и тражи од сваког појединца, да своје интересе донесе у склад с опћенародним интересима цјелине.

Соколски одгој је национални одгој. Соколство види у национализму непрекидан и устрајан рад за народ. Наш национализам схваћамо као несебично, стварно и трајно дјеловање на народну цјелину.

Соколство сматра југославенску националну свијест као битан услов свестраног и здравог нашег народа. Соколство Краљевине Југославије јесте и хоће да остане својина целокупног југославенског народа у једној јединственој и недељивој слободној држави. Један народ, једна држава, једно Соколство.“

, 19. 1933.

Извор 2

Трогирски инцидент

Дивља протуталијанска српска мржња, Кориере Истриано, 6. просинац 1932. – година XI

„Величанствени трогирски крилати лавови* девастирани ударцима чекића и динамитом

(*крилати лавови – симбол млетачке власти и Млетачке Републике) с циљем умјетног подизања југославенског патриотизма у Далмацији, који није у духу тамошњег становништва, а која је створила све већу мржњу и свакодневни отпор, сплитске су власти започеле с нападима на талијанско наслијеђе овог краја преко једне плаћеничке чете и унајмљених насилника. Дошло је до демонстрације на бази урлања и вријеђања Талијана који су прозвани 'Плаћеницима Мусолинија'.

... За своје су циљеве искористили свечаност 'Сокола' и дошло је до страшног разарања млетачких повијесних споменика, који тако природно красе све градове у Далмацији.

... Већина је домаћег пучанства била суздржана и огорчена због ове руље у служби српских власти. Након једног покушаја у Сплиту, слиједећи програм сплитског капетана, намјерили су се на Трогир.

Након што се спустила ноћ, дали су си труда и упустили у барбарско понашање и вандализам какав разум тешко може појмити. Дивљи бијес, одобрен пасивним понашањем локалних власти и полицијских власти, окренуо се против дивних млетачких споменика... У тами просиначке ноћи, лавови Светог Марка, који су поштовани стољећима, пали су сломљени под ударцима чекића руље потплаћене из Београда. Тако су лавови с Морских и Копнених врата... те велики лав који се налази унутар прекрасне градске ложе – по наредби уништени рукама вандала.

Сљедећу ноћ вратили су се с бакљама и упоробом чекића још жешће наставили с уништавањем. Испод млетачке ложе кориштен је динамит ради уништења великог лава Св. Марка. Тако је у неколико сати све оно што је Трогир нудио цијелом свијету – славу и умјетност талијанске културе – било повријеђено, оштећено и добрим дијелом уништено...”

Corriere Istriano, 6 Dec. 1932 – year XI

Група 4 Улога адвоката из Будве

Прочитај и анализирај изворе, испуни таблицу и одговори на следећа питања:

- Соколски покрет Краљевине Југославије – шта је то?
- Одреди његов циљ и сврху рада.
- Какву је улогу имало соколство у очувању југословенског идентитета?

Након што испуните таблицу и одговорите на питања, одаберите члана групе који ће презентовати ваше одговоре из улоге адвоката.

Извор 1

Трогирски инцидент

Дивља протуталијанска српска мржња, Кориере Истриано, 6. просинац 1932. – година XI Величанствени трогирски крилати лавови * девастирани ударцима чекића и динамитом (Крилати лав – симбол млетачке власти и Млетачке Републике) с циљем умјетног подизања југославенског патриотизма у Далмацији, који није у духу тамошњег становништва, а која је створила све већу мржњу и свакодневни отпор, сплитске су власти започеле с нападима на талијанско наслијеђе овог краја преко једне плаћеничке чете и унајмљених насилника. Дошло је до демонстрације на бази урлања и вријеђања Талијана који су прозивани 'Плаћеницима Мусолинија'.

... За своје су циљеве искористили свечаност 'Сокола' и дошло је до страшног разарања млетачких повијесних споменика, који тако природно красе све градове у Далмацији.

... Већина је домаћег пучанства била суздржана и огорчена због ове руље у служби српских власти. Након једног покушаја у Сплиту, слиједећи програм сплитског капетана, намјерили су се на Трогир.

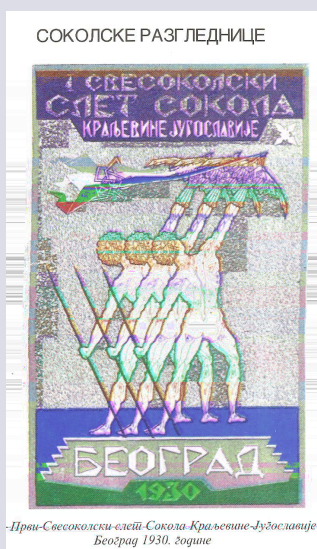
Након што се спустила ноћ, дали су си труда и упустили у барбарско понашање и вандализам какав разум тешко може појмити. Дивљи бијес, одобрен пасивним понашањем локалних власти и полицијских власти, окренуо се против дивних млетачких споменика... У тами просиначке ноћи, лавови Светог Марка, који су поштовани стољећима, пали су сломљени под ударцима чекића руље потплаћене из Београда. Тако су лавови с Морских и Копнених врата... те велики лав који се налази унутар прекрасне градске ложе – по наредби уништени рукама вандала. Сљедећу ноћ вратили су се с бакљама и упоробом чекића још жешће наставили с уништавањем. Испод млетачке ложе кориштен је динамит ради уништења великог лава Св. Марка. Тако је у неколико сати све оно што је Трогир нудио цијелом свијету – славу и умјетност талијанске културе – било повријеђено, оштећено и добрим дијелом уништено...".

Corriere Istriano, 6 Dec. 1932 – year XI

Извор 2

Соколски постери и разгледнице

Du an Cvetkovi , Sokoli i sokolski sletovi, Miroslav, Beograd 2007.

Први Свесоколски слет Сокола Краљевине Југославије – Београд 1930. године

Први покрајински слет Сокола Краљевине Југославије у Љубљани 27 – 29. јуна 1933. године

- Опиши тачно шта видиш на разгледници: опиши људе, одећу, предмете, симболе.
- Какав би наслов дали разгледницама?
- Шта је приказано у средишту разгледнице, шта на рубовима, шта у првом плану, а шта у позадини?
- Шта је аутор хтео да постигне? Имају ли разгледнице какву поруку? Какву симболику?

Група 5 Улога учитељице из Сарајева

Прочитај и анализирај изворе, испуни таблицу бр. 1 и одговори на следећа питања:

- Соколски покрет Краљевине Југославије – шта је то?
- Одреди његов циљ и сврху рада.
- Какву је улогу имало соколство у очувању југословенског идентитета?

Након што испуните таблицу и одговорите на питања, одаберите члана групе који ће презентовати ваше одговоре из улоге учитељице.

Извор 1

У Политици је 1 . 1. 1 33. објављена Резолуција Соколског савеза која је донесена на Скупштини Соколског савеза одржаној у Београду 2 . 3. 1 31.

Путеви и циљеви

Резолуција соколског савеза донесена на Скупштини Соколског Савеза у Београду 29. марта 1931.

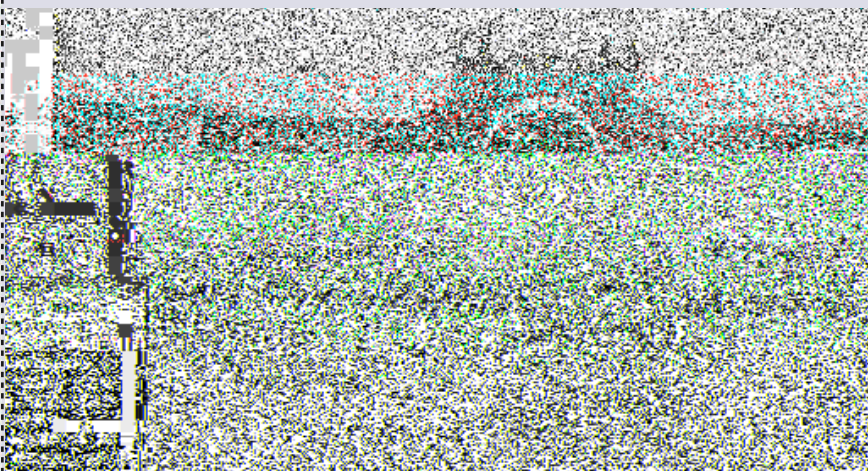
„У соколској су организацији сви чланови једнаки. Соколство вјерно својим демократским начелима слободе, једнакости и братства цијени људе по њиховој личној вриједности, а не дијели их по сталешким, класним, вјерским и племенским разликама, нити по звањима, друштвеном положају или иметку.”

„Соколство сматра жену једнако вриједним чланом људског друштва као и мушкарца. У соколској организацији соколице и соколи потпуно су равноправни.”

„Као главно, непосредно и нарочито средство соколског одгоја сматра Соколство тјелесно вежбање по Тиршовом систему и његовој методи. Соколство се служи у сврху унапређења тјелесних и душевних способности својих припадника и читавог народа, такођер и другим средствима, која су у складу с опћим соколским начелима.”

„Соколска мисао је напредна мисао. Као напредна установа Соколство вјерује у напредак и усавршавање човјечанства и појединих људских установа. Соколски покрет као модеран покрет треба да задовољи потребама и захтјевима савременог стољећа и људског друштва, која унапређује његов опстанак.”

„ , 19. 1. 1933.

Извор 2**Соколски слет у Београду**

, 30.6.1930

Питања

- Опиши шта видиш на слици.
- Шта ти говори ова слика?
- Је ли ти нешто необично на слици?
- Шта још желиш да сазнаш?

Група бр. 6 Улога домаћице из Београда

Прочитај и анализирај изворе, испуни таблицу бр.1 и одговори на следећа питања:

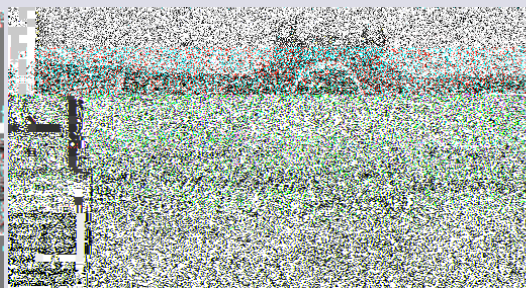
- Соколски покрет Краљевине Југославије – шта је то?
- Одреди његов циљ и сврху рада.
- Какву је улогу имало соколство у очувању југословенског идентитета?

Након што испуните таблицу бр. 1 и одговорите на питања, одаберите члана групе који ће презентовати ваше одговоре из улоге домаћице.

Извор 1

„А онда су ме родитељи уписали у Сокол: то ће добро доћи за мој тјелесни развој. Било нас је неколицина из разреда, а уз то и ђака из других школа. Имали смо врло драгог предњака, којег смо требали звати братом. Звао се Владо Лесјак, плавокос, модроок, увијек се лијепо и срдечно према нама односио и стога мислим да смо га сви завољели. Да, тражио је дисциплину, али никад с нама није био зловољан или – недајбоже – груб. Мислим да је волио свој посао, осјетили смо да је то човек с одређеним одгојем и културом опхођења према људима. Гајио је другарски однос, а то је и темељ свих правих соколаша.”

Branko Poli , Vjetrenjasta klepsidra, Durieux, Zagreb, 2007., str. 57.

Извор 2**Цео Београд је јуче био један велики стадион**

, 29.6.1930

Извор 3**Телесне вежбе наше војске (слет у Београду)**

Ilustrirani Slovenec, 6. 07 1930. tev. 27

Питања

- Опиши шта видиш на слици.
- Шта ти говори ова слика?
- Је ли ти нешто необично на слици?
- Шта још желиш да сазнаш?

Завршна активност / корак 4

Дискутовање о улогама и различитим погледима на Соколски покрет.

Попуњавање табеле 2 (види прилог)

Одговарање на кључно питање:

Југословенски Соколски покрет омладинска организација или политичка партија

Дебата и закључак

Прилози

Таблица 1

Позитивне стране (образовање, спорт, путовања, повезивање људи...)	Негативне стране (индоктринација, национализам, насиље...)

Таблица 2

Образовање, спорт, писменост	Индоктринација	Национални идентитет